

Foto: Mikkel Østergaard Samfoto

Den faglig politiske situasjonen i Polen

AV ROBERT HANSEN, LOS INTERNASJONALE AVDELING
robert.hansen@lo.no

Litt historikk

Polen ble selvstendige i 1918 etter 128 år under russisk, tysk og østerisk styre. I perioden frem til andre verdenskrig ble det etablert fagorganisasjoner og Polen var ansett å ha kommet langt i å introdusere sosiale reformer. I andre verdenskrig ble Polen hardt rammet og alt ble snudd på hodet. I 1945 var det Sovjet og kommunismen som tok over. Dette førte til at det kommunistiske partiet og den offisielle fagbevegelsen var et og samme instrument. En annen konsekvens var at også arbeidsgivere forsvant. Det var kommunistpartiet som styrte og eide. Dette har for mange tidligere kommuniststater hatt langvarige konsekvenser hvor organiseringen blant både arbeidstakere og arbeidsgivere har blitt varig svekket.

I 1970 brøt det ut streik på Leninverftet i Gdansk. Streikekomiteen ble ledet av Lech Walesa. Det kommunistiske regimet slo hardt ned på streiken og 80 mennesker ble drept. I ettertid ble Lech Walesa arrestert og mistet jobben ved verftet. En jobb han aldri fikk igjen. Walesa var også i underlagt husarrest

i lange perioder. I 1980 brøt det på nytt ut streik ved Leninverftet. I følge Walesa selv klatret han over gjerdet og ledet streikekomiteen på nytt. På samme tidspunkt ble også fagorganisasjonen Solidaritet opprettet. LO og Solidaritet hadde på denne tiden tett dialog og samarbeid hvor målsettingen var å styrke den frie og uavhengige fagbevegelsen i Polen. Som et motsvar opprettet kommunistpartiet fagorganisasjonen OPZZ i 1984. Med opprettelsen av Solidaritet ble det presset frem sakte men sikkert endringer og reformer i Polen. I 1983 vant Lech Walesa Nobels Fredspris for instansen mot kommunistregimet. Han ble i 1990, etter det første frie valget til parlamentet, valgt som Polens president.

Fagbevegelsen i dag

I dag er det tre representative fagorganisasjoner. Polen har et regelverk som stiller krav til representativitet. Formålet med dette er at de som oppnår denne statusen får plass i regjeringens trepartsutvalg. Regelverket sier at en fagorganisasjon må ha minst 300 000 medlemmer, være representert i minst 50 prosent av alle sektorer (offentlig og privat) og ikke

ha mer enn 100 000 medlemmer i en sektor som telles med i det totale medlemstallet.

De tre representative fagorganisasjonene er:

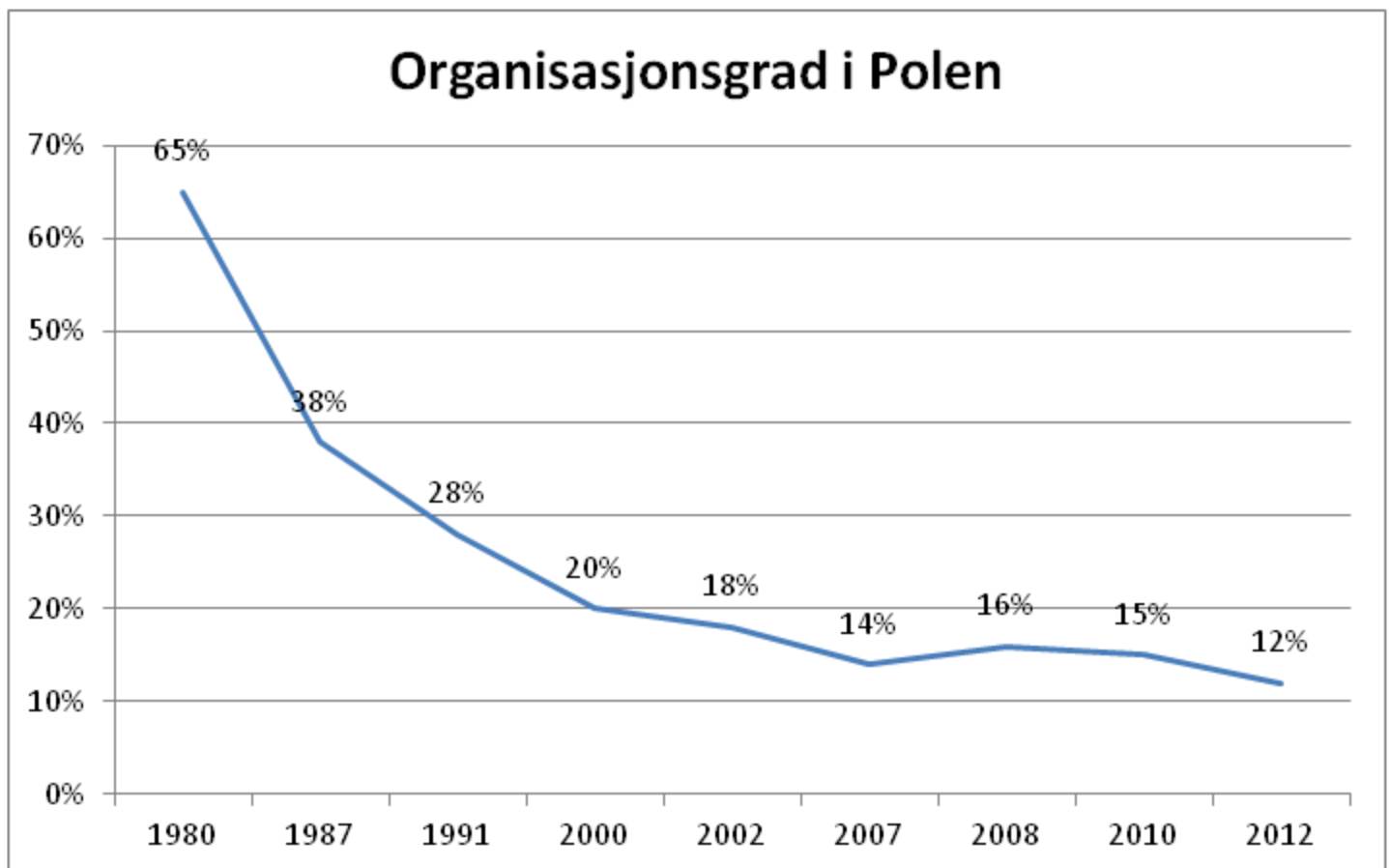
NSZZ Solidaritet med 648 000 medlemmer. Dette tilsvarer ca. 5 prosent av arbeidsstyrken. Ble stiftet i 1980 og er forbundsløst. Det vil si at medlemmene ikke tilhører forbund slik vi kjenner det fra Norge, men er medlemmer i ulike sektorer innad i Solidaritet. Som for eksempel Solidaritet Jernbane.

OPZZ har 535 000 medlemmer. Noe som tilsvarer ca. 3 prosent av arbeidsstyrken. Ble stiftet i 1984 av kommunistpartiet og sies å være regjeringsvennlig den dag i dag. Er størst i offentlig sektor og har ulike medlemsforbund. OPZZ er i større grad oppdelt regionalt og regionene spiller en viktig rolle i organisasjonen.

Forum har 400 000 medlemmer og representerer dermed ca. 2 prosent av arbeidsstyrken. Forum ble opprettet i 2002 og består av forbund som brøt ut av OPZZ grunnet ulike interne motsetninger.

I tillegg til disse tre som i henhold til regelverket er representative fagorganisasjoner finnes det en rekke andre mindre organisasjoner. Disse finnes både lokalt og sentralt.

Organisasjonsgraden har stadig gått nedover. En vanlig forklaring har vært at tilliten til fagbevegelsen etter kommunisttiden, når kommunistpartiet og fagbevegelsen var et og samme, har vært lav. Andre elementer er nok at arbeidsgiverne er dårlig organisert og at de tariffavtalene som finnes i hovedsak forhandles lokalt. Dermed har fagbevegelsen en svak rolle i utviklingen av lønns- og arbeidsvilkår.

Den politiske situasjonen

Da værende statsminister Donald Tusk introduserte endringer i arbeidslivslovgivningen i 2013. Dette fikk sterke reaksjoner fra en samlet polsk fagbevegelse. Fagbevegelsen reagerte på at dette ikke var gjort i dialog, men trumfet igjennom fra regjeringen. Dette resulterte i at fagbevegelsen trakk seg ut av regjeringens trepartsutvalg i protest. Fagbevegelsens generelle tillitt til trepartsutvalget er ganske lav og det er ingen som har noe tro på at dette vil ha noen positiv effekt på den faglige situasjonen i landet.

I dag er det partiet Law and Justice som sitter i regjering. Andrzej Duda er president, men det sies at partiets leder, Jaroslaw Kaczynski, fremdeles er den som trekker i trådene. Partiet er konservativt, men så er også Polen mer verdikonservativt enn de fleste andre europeiske land. Et eksempel er at Polen har, som et av få land, valgt å ikke slutte seg til EUs charter for sosiale rettigheter. Noe de har gjort for å kunne sikre seg nasjonal kontroll over lover som regulerer for eksempel ekteskap og abort.

Dagens regjering har foreslått en rekke lovendringer som har vært upopulære. I 2016 foreslo regjeringen å innføre forbud mot abort. Dette møtte massive protester og de så kalte "Black Protests" samlet hundre tusenvis landet over. Ofte ikledd svarte klær. Etter den massive motstanden trakk regjeringen forslaget.

Samme år ble det også fremmet tre forslaget som har vekket både nasjonal og internasjonal bekymring fordi mange mener det vil svekke Polen som en demokratisk stat. To av forslagene er trukket, men det gjenstår fremdeles et forslag. Dette legger opptil at regjeringen og parlament skal få fullmakt til å utnevne dommere i både høyesterett og i lavere rettsinstanser. Fagbevegelsen er motstandere av forslaget. Det er også EU, men så langt har EU kun forsøkt å løse konflikten med diplomatiske virkemidler. EU har muligheten til å iverksette tøffere tiltak som for eksempel å frata Polen stemmeretten i Rådet. Det gjenstår å se om EU tør benytte seg av dette. At regjeringen forsøker å endre rettssystemet slik de foreslår baserer seg blant annet på at de forsøker å utnytte misnøyene i befolkningen. For det er sterk misnøye med det polske rettssystemet. Det kan ta mange år før en sak blir avgjort. Noe 48 prosent er misfornøyde med. 30 prosent mener rettssystemer er preget av korrupsjon. På den andre siden er 37 prosent mot endringer i rettssystemet, 33 prosent for og 30 prosent har ingen mening.

Et område som har sterk støtte i befolkningen er regjeringens motstand mot EUs forslag til omfordeling av flyktninger. Pr. mai 2017 var 70 prosent av befolkningen mot å ta i mot flere flyktninger. Kun 25 prosent var positive til å ta i mot flyktninger fra muslimske land.

Polen ble EU-medlemmer i 2004 og er dermed med i EUs indre marked. Dette er det mange polske arbeidstakere som har benyttet seg av. Blant annet er det over 915 000 polske migranter i Storbritannia pr. 2016. I følge det polske statistikkbyrået har antallet polske migranter i Europa økte fra ca. 1 million i 2004 til over 2.1 millioner i 2012. En av drivkreftene er klart det lavere lønnsnivået i Polen. I følge European Trade Union Institute var polens gjennomsnittlige lønnsutviklingen i 2016 under 30 prosent av det lønnsutviklingen i EU-15 var for samme år. Lønnsandelen av BNP i Polen er på ca. 54 prosent. Til sammenligning er den på ca. 63 prosent i Tyskland.

LOs prosjektsamarbeid

I forrige runde med finansiering av samarbeidsprosjekter gjennom Fondet for anstendig arbeid og trepartssamarbeid, avsluttet i 2014, hadde LO samarbeidsprosjekter med både Solidaritet og OPZZ. Prosjektet med OPZZ handlet om skolere tillitsvalgte for deltagelse i sosial dialog på arbeidsplassen.

Prosjektet med Solidaritet var i samarbeid med FAFO og handlet om kollektive forhandlinger i multinasjonale selskaper. Prosjektet bidro til at det for første gang ble gjennomført en større forskningsbasert kartlegging av forholdene for tillitsvalgte i multinasjonale selskaper i Polen. Over 80 selskaper ble undersøkt og rundt 680 tillitsvalgte deltok. Basert på funnene, samt på beste praksiser fra Norge, har det blitt utviklet en omfattende kurspakke for forhandlinger og sosial dialog.